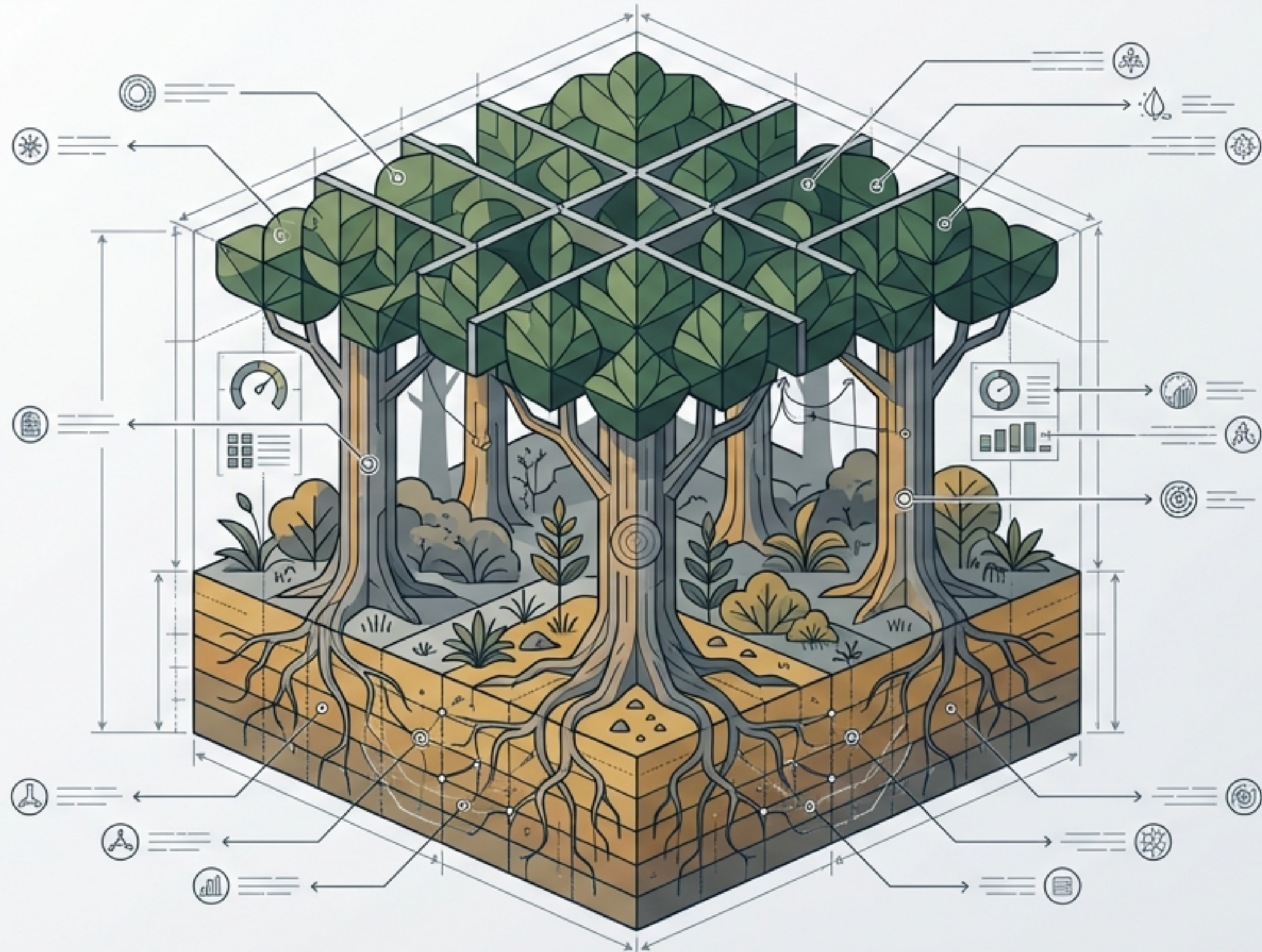

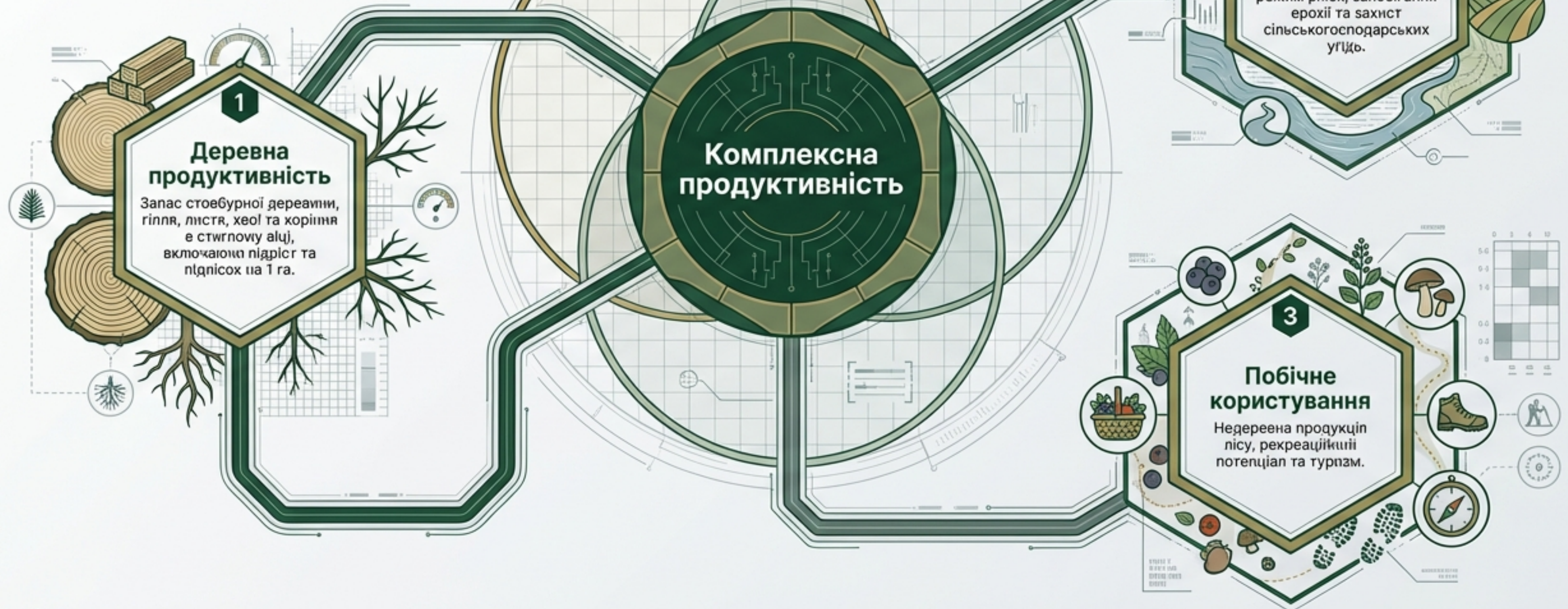
Системне управління лісовими екосистемами

Шляхи та методи підвищення продуктивності та якості лісів (на основі сучасного лісівництва).

Деконструкція поняття лісової продуктивності

Сучасне лісівництво відмовляється від одновимірного вимірювання лісу лише кубометрами.

Розрив між фактичним та потенційним станом

Мета лісогосподарських заходів — наблизити фактичний стан системи до її біологічного максимуму.

Фактична продуктивність

Те, що маємо зараз, зумовлене поточним рівнем господарювання та втратами.

Еталонні ліси

Природні аразки найвищої деревної продуктивності в конкретному регіоні. Слугують орієнтиром.

НАБЛИЖЕННЯ ДО МАКСИМУМУ

+32%

Потенційна продуктивність

Максимально можлива продуктивність за умов ідеального використання родючості ґрунту та передових досягнень науки. Може перевищувати навіть показники еталонних лісів.

Базовий парадокс: Продуктивність проти Стійкості

Підвищення виключно деревної продуктивності часто супроводжується зниженням біологічної стійкості насадження. Втручання має відповідати екологічному оптимуму.

Структура (Склад)

Чисті сосняки та ялинники можуть давати максимум кубометрів, але значно поступаються мішаним буковим лісам у стабільності та опорі стихіям.

Хімія ґрунту

Штучна нейтралізація кислотності ґрунтового розчину (для прискорення росту) руйнує мікоризу грибів. Оскільки більшість дерев живиться за допомогою мікоризи, це зрештою призводить до погіршення росту та втрати стійкості.

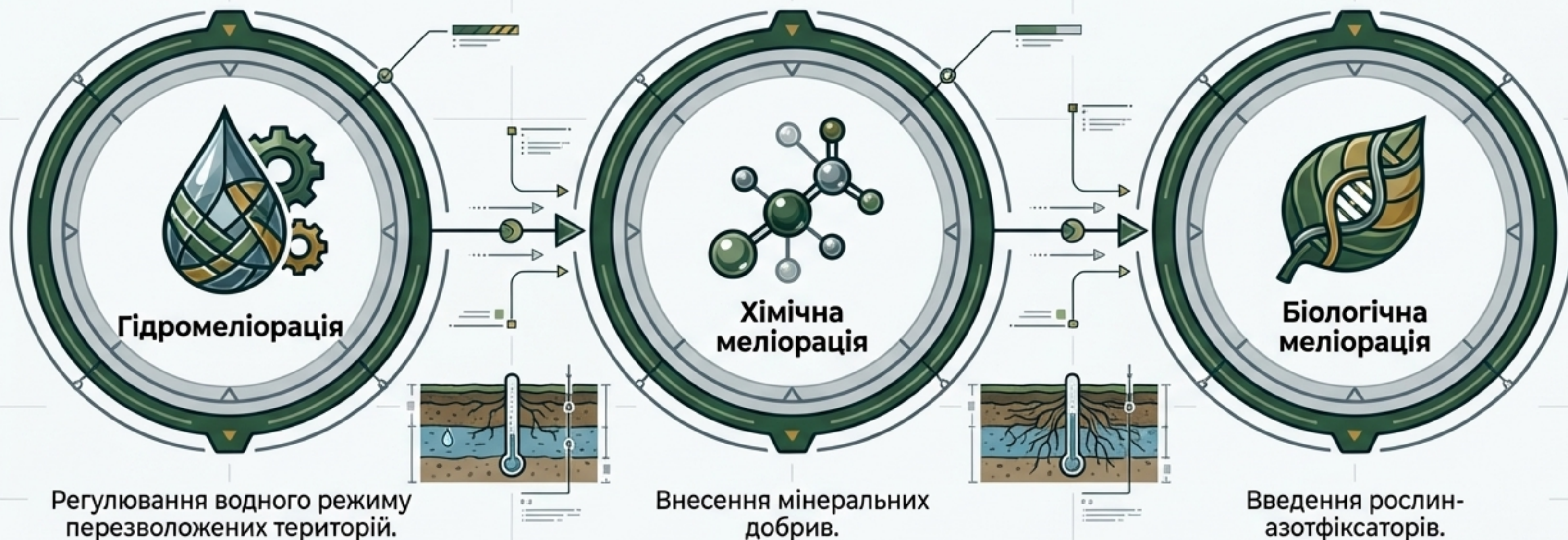
Три вектори впливу (Система М.М. Горшеніна)

Окрім природних факторів, продуктивність регулюється цілеспрямованою системою організаційно-господарських заходів.

Вектор А: Інженерія лісорослинних умов

Три технічні важелі для підвищення базової родючості та оптимізації водного режиму.

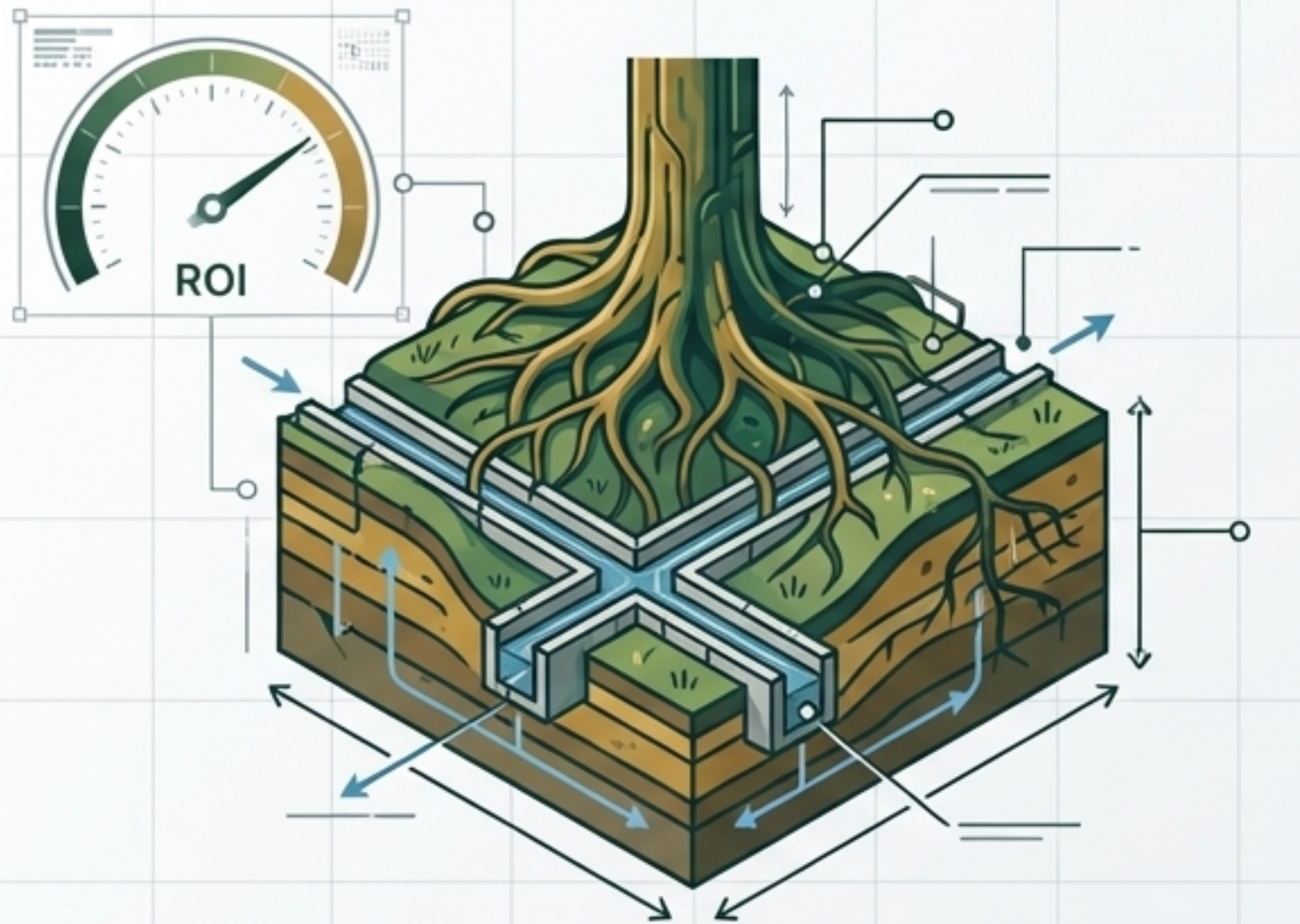
Загроза Ерозії:

На виражених рельєфах гір змивається 250–500 тонн ґрунту з 1 га. Це знищує продуктивність поколінь та унеможливує поновлення без продуманої технології рубок.

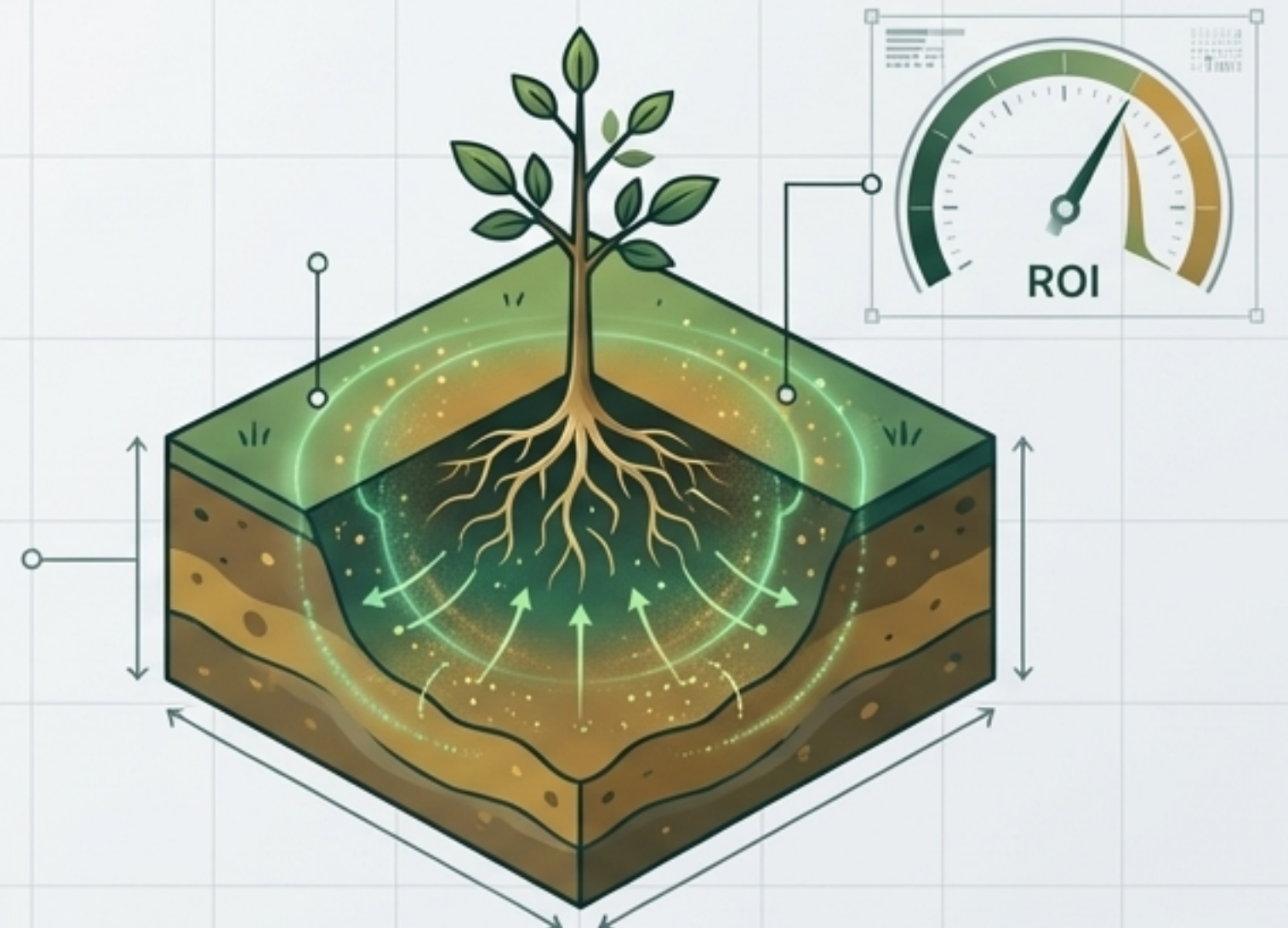
Вода та Хімія: Механіка впливу

Лісоосушення (Гідромеліорація)

- **Ефект:** Підвищує продуктивність на 2–3 класи бонітету.
- **Обмеження:** Тривалий лаг відгуку системи (ефект спостерігається через 20 і більше років). Вимагає жорсткого балансування з роллю боліт в екосистемі.

Удобрення (Хімічна меліорація)

- **Ефект (Молодняк):** Прискорює фазу змикання.
- **Ефект (Жердняк/Пристигаючі):** Підвищує поточний радіальний приріст кращих дерев після рубок догляду.
- **Обмеження:** Висока вартість матеріалів та стримування масштабного застосування.

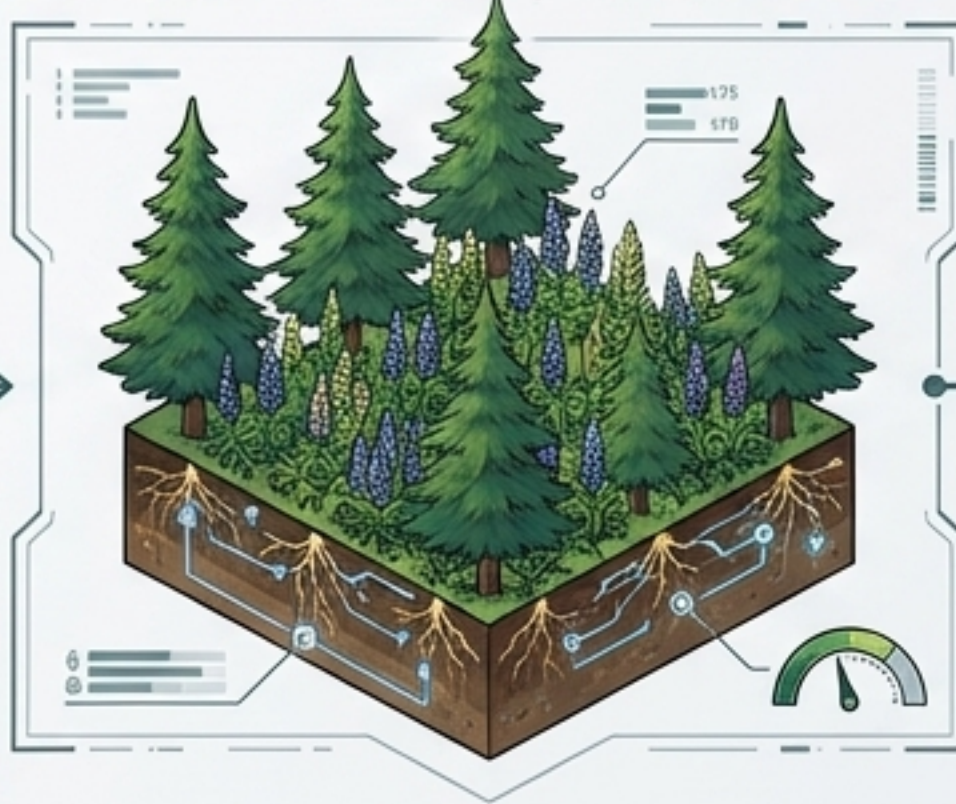
Біологічна меліорація: Кейс багатолістого люпину

Найбільш доступний та ефективний захід на порівняно небагатих ґрунтах — методика професора Б.Д. Жилкіна. Введення гіркокого люпину стимулює акумуляцію біологічного азоту.

Супутня культура: висадка в міжряддя одночасно зі створенням лісових культур.

Наступна культура: введення в міжряддя до моменту їх змикання.

Піднаметова культура: висадка після проведення рубок догляду (зрідження).

За 9 років після введення люпину запас деревини перевищує контрольні ділянки у 2.0–2.7 рази.

Контроль

Люпин (2.7x)

Вектор Б: Пряме управління деревостаном

Втручання в архітектуру лісу розділяється на дві принципові стратегії залежно від початкового стану насадження.

Шлях 1: Корекція помилок (Реконструктивні рубки)

Застосовується до малоцінних молодняків або розладнаних (невдалих) лісових культур.
Мета – радикальна зміна складу та структури.

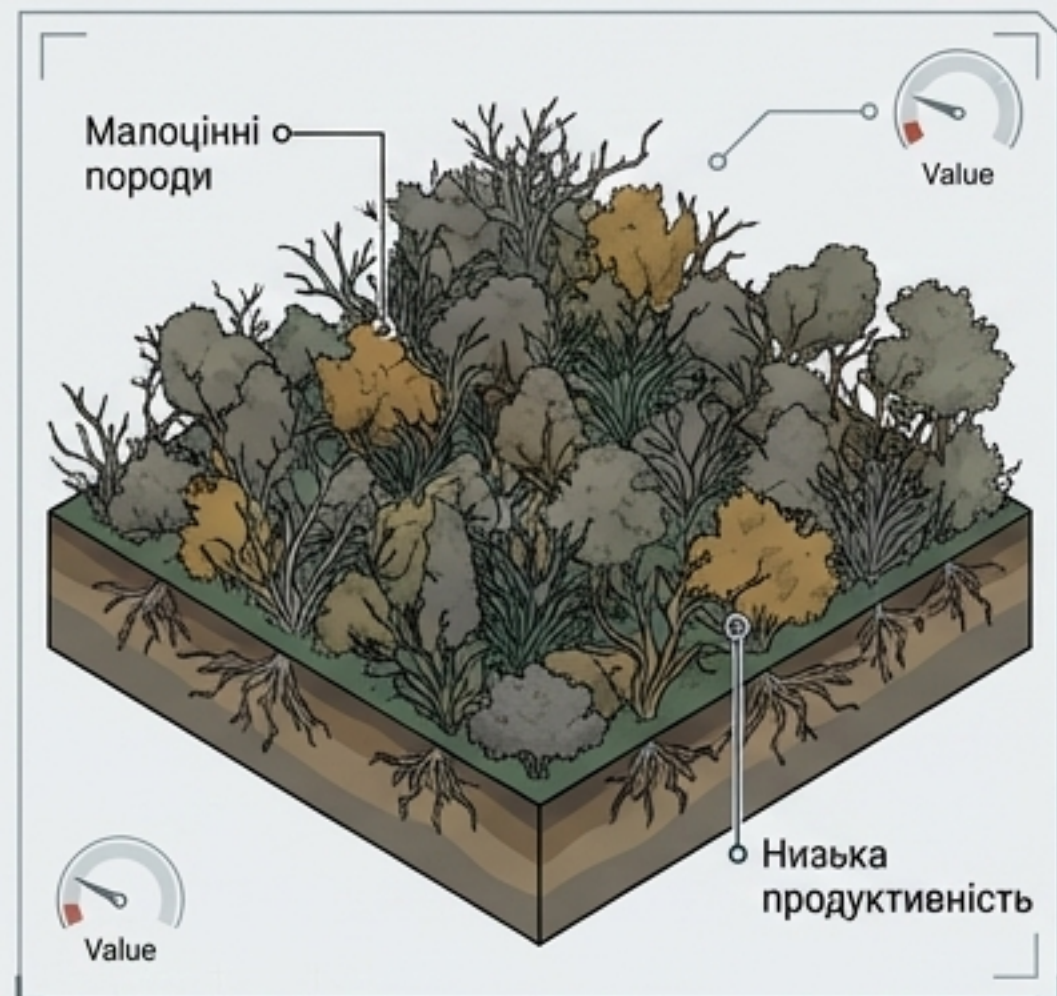
Шлях 2: Двигун якості (Рубки догляду)

Застосовується до успішних насаджень.
Мета – перерозподіл ресурсів середовища для максимальної капіталізації цільових стовбурів.

Реконструкція: Хірургія малоцінних насаджень

Реконструкція розладнаних культур вимагає корінної зміни системи через коридорний метод.

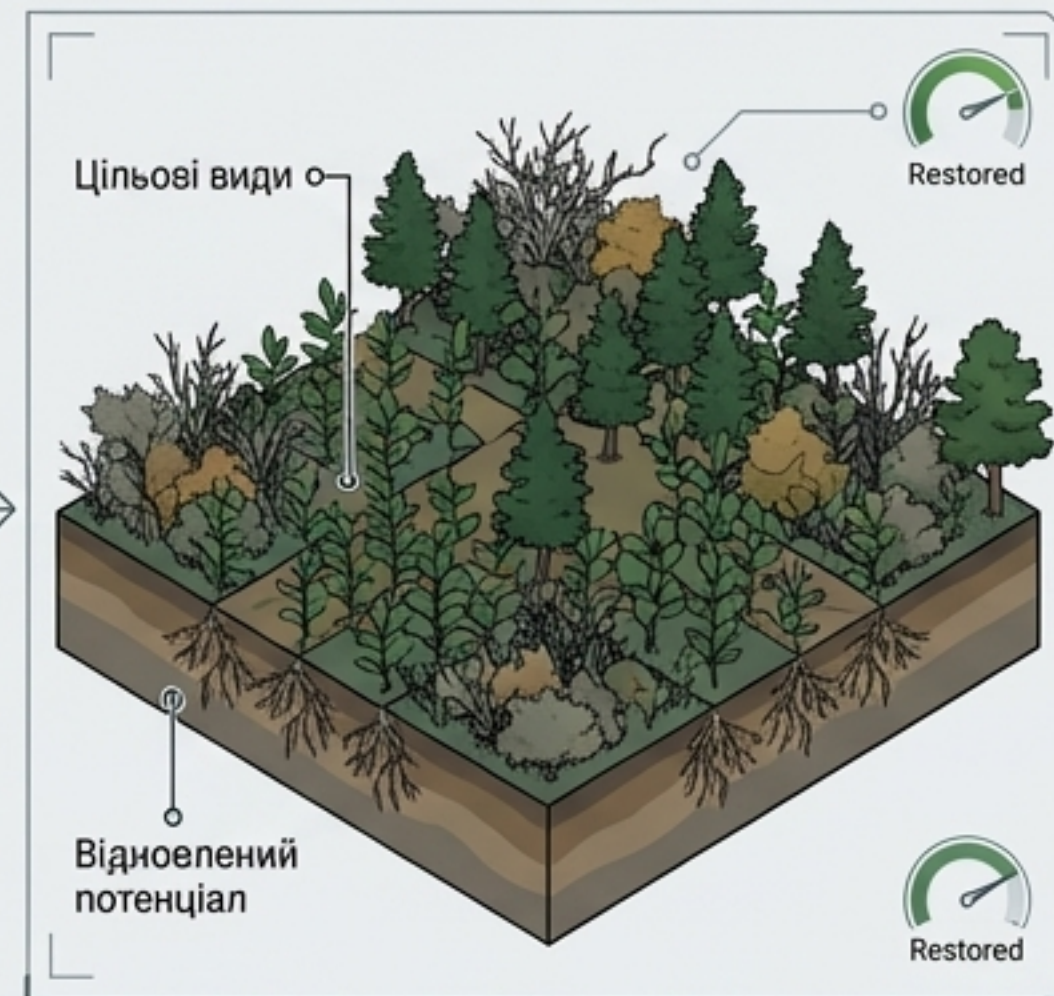
Початковий стан: Хаотичні малоцінні насадження

Втручання: Хірургічне прорубування коридорів

Результат: Відновлена структура та цільові культури

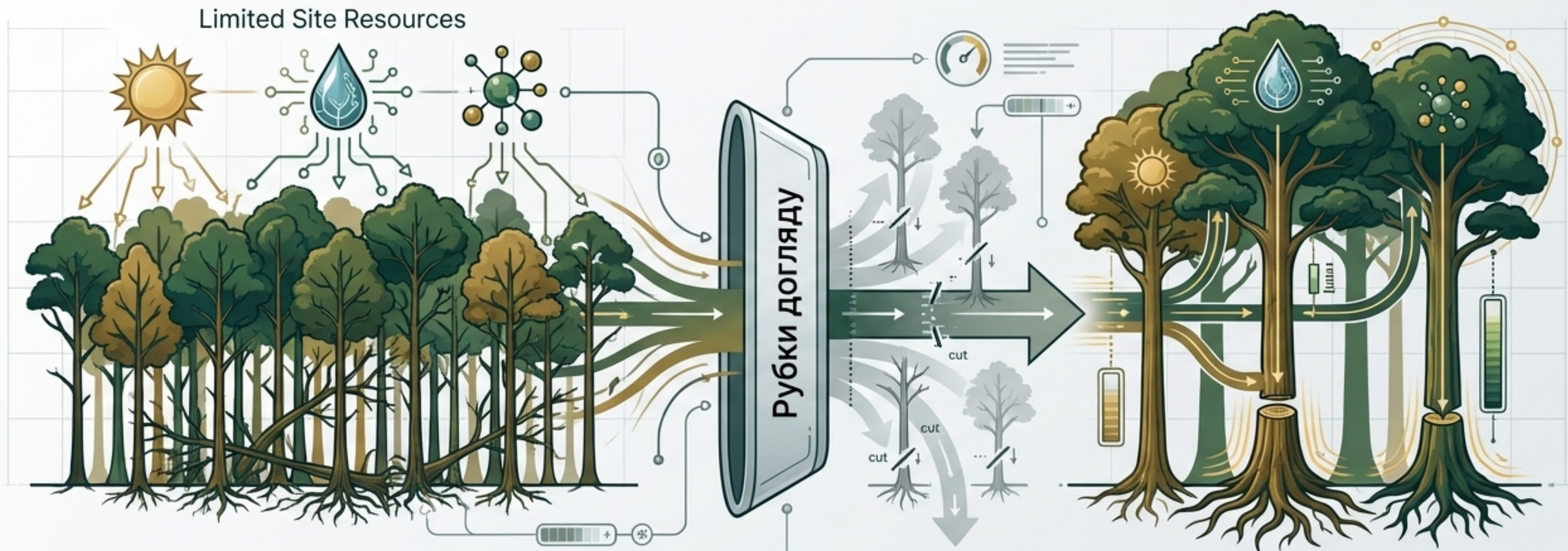

Механізм втручання

- **Дія:** Прорубування лінійних коридорів у масиві малоцінних порід.
- **Впровадження:** Висаджування у створені коридори цільових видів.
- **Практичний кейс:** Для виправлення невдалих культур дуба звичайного найефективнішим є введення у коридори перешкодених сіянців-деорічок (досвід Андрушівського лісництва).

Рубки догляду: Перерозподіл ресурсів

Чи підвищують рубки загальну масу деревини? Дослідження показують, що загальна продуктивність зростає незначно (до 5%). Їхня справжня функція — двигун якості.

- Вилучення гірших конкурентів покращує режим освітлення та живлення.
- Лісівник штучно концентрує енергію всього ґрунтового та світлового простору на залишених елітних стовбурах.
- Результат: Максимальний приріст високоякісної ділової деревини на одиницю часу.

Анатомія деревини під впливом догляду

Рубки догляду змінюють мікроструктуру деревини, але стратегія залежить від породи.

Твердолистяні (Дуб)

Розширення річних кілець відбувається виключно за рахунок пізньої деревини. Це формує щільну, міцну та надзвичайно цінну структуру.

Інтенсивне зрідження є корисним.

пізня деревина

Хвойні (Ялина, Сосна)

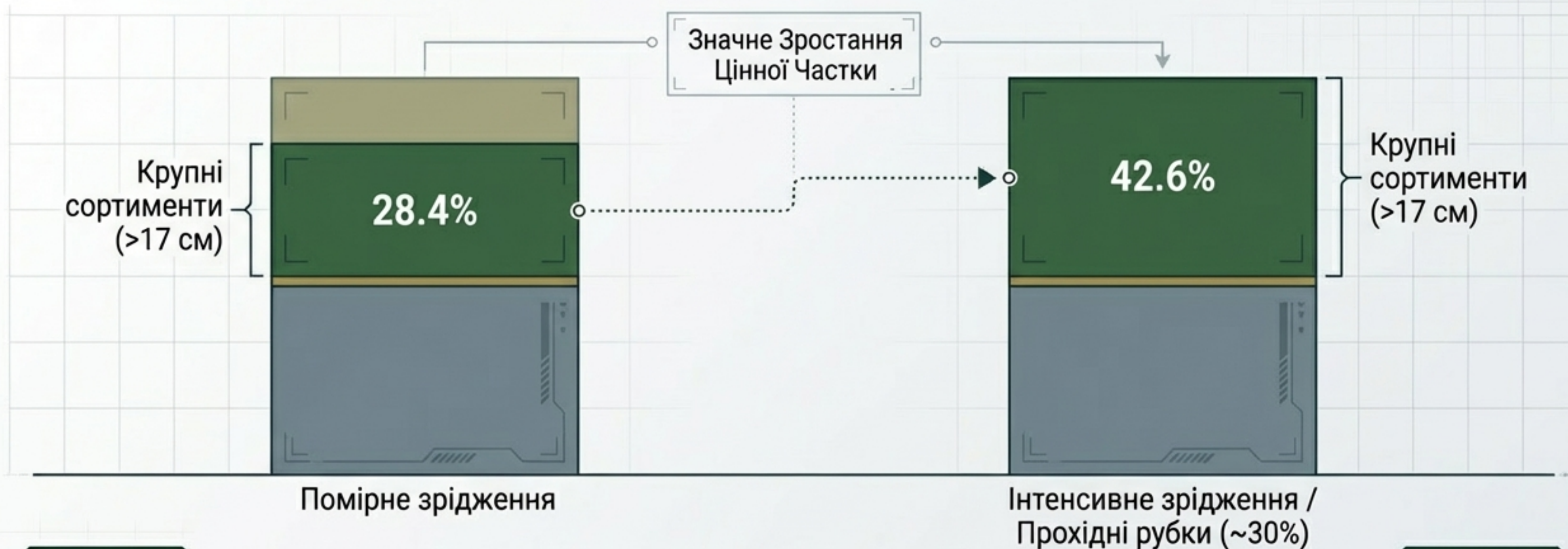
Надто швидкий приріст після сильного зрідження призводить до формування широких кілець зі зниженою щільністю. Механічна міцність падає.

Вимагають суворо помірного зрідження.

пориста, слабка структура

Економіка догляду: Дані по сосняках

Інтенсивність втручання прямо корелює з виходом найцінніших (крупномірних) сортиментів деревини (на прикладі свіжого субору).

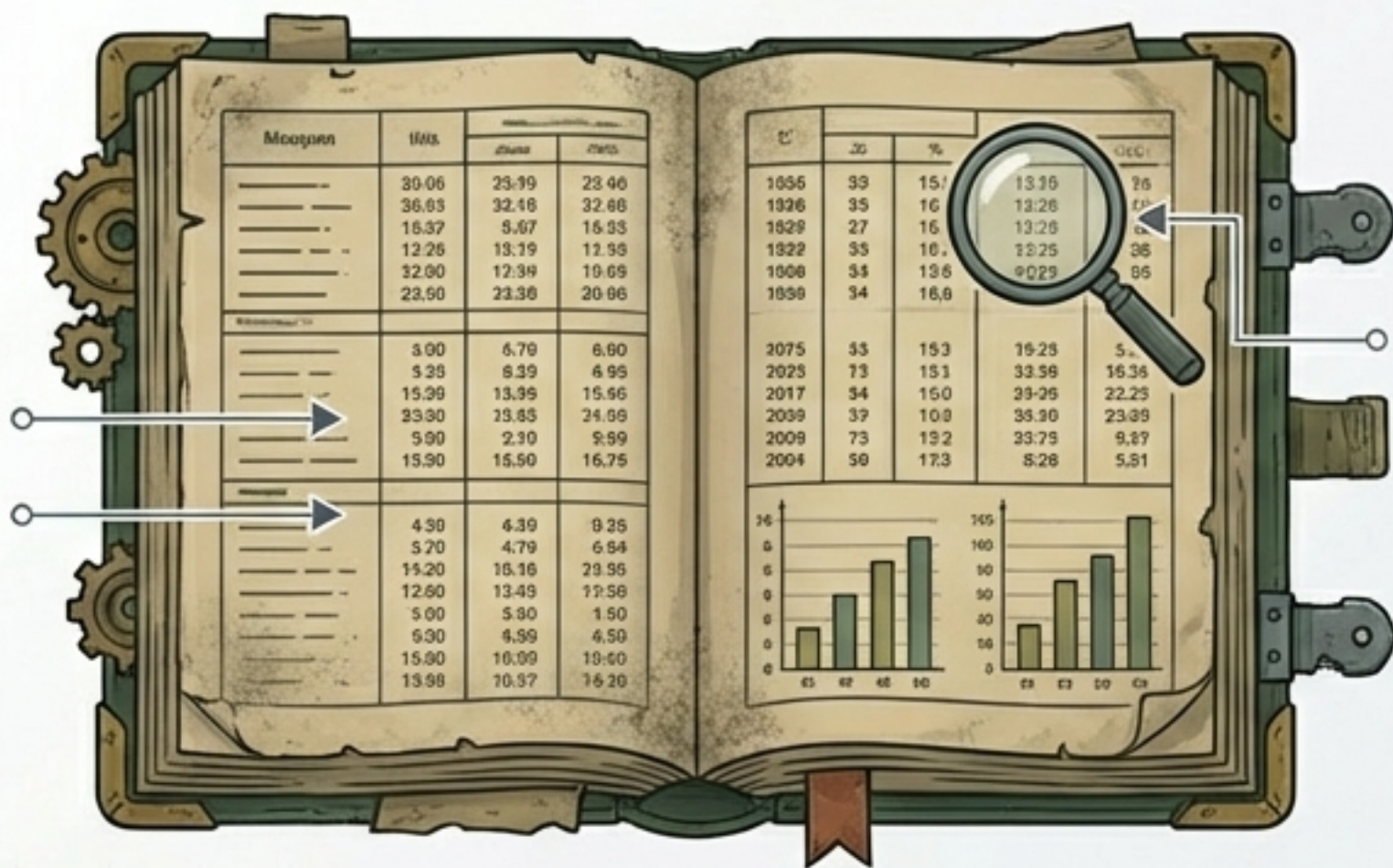

Висновок: Правильний розрахунок інтенсивності майже вдвічі збільшує частку найприбутковішої продукції.

Еволюція управління: Цільові програми

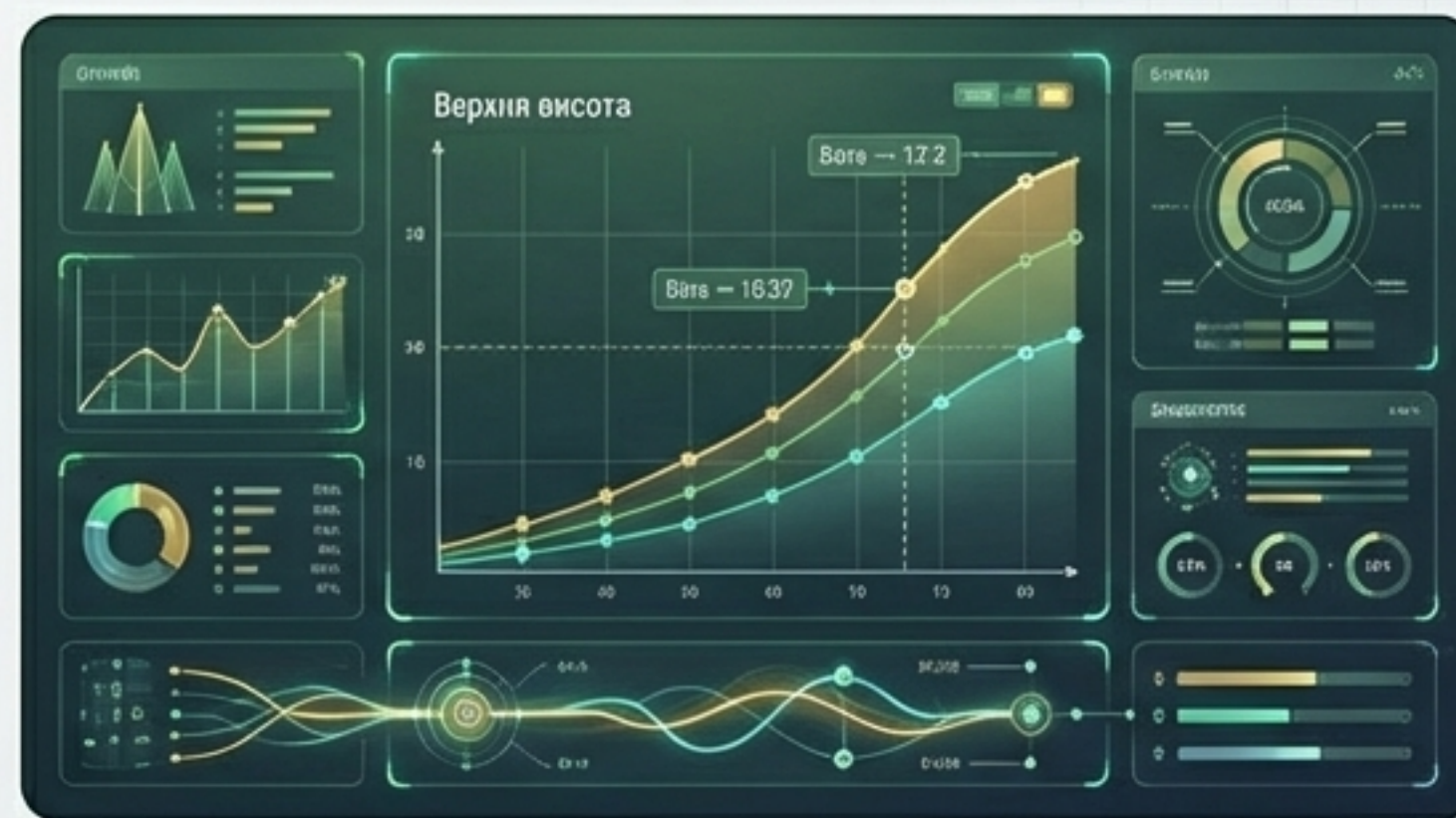
Перехід від статичних інструкцій до динамічного моделювання архітектури лісу.

Стара парадигма (Порадники)

Орієнтир на фіксовані відсотки інтенсивності та узагальнені показники повноти для різних типів лісорослинних умов.

Нова парадигма (Динамічні моделі НУБіП)

- Спирається на верхню висоту деревостану.
- Фокусується не на тому, скільки зрізати, а на тому, точну кількість яких дерев необхідно залишити на корені на кожному етапі розвитку.
- Вимагає високої оперативності вимірів та зміни психології лісівника.

Синтез: Формула високопродуктивного лісу

Справжнє лісівництво — це не просто заготівля.
Це інтеграція біологічних законів з економічними цілями.

System Equation

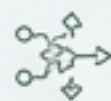
1

Продуктивність — це не лише
деревина, а комплексний
екосистемний показник.

2

Нерозумне форсування росту
(порушення кислотності,
монокультури) знищує
стабільність.

3

Лише об'єднання природних законів з
точним математичним моделюванням
(цільовими програмами)
дозволє розкрити 100%
потенціалу лісової системи.

